

Giftutslipp til nasjonale laksevasdrag og -fjorder kan ikke aksepteres

Etablering av nasjonale laksevasdrag og -fjorder er Stortingets hovedtiltak for å gi et utvalg av våre viktigste laksebestander særlig beskyttelse mot alle inngrep og aktiviteter som kan være til skade. Flere sektormyndigheter som "næringsdirektoratene" Norges vassdrags- og energidirektorat og Fiskeridirektoratet tar ansvar. Nå må også "miljødirektoratet" Klima og forurensningsdirektoratet (Klif) ta større ansvar. Villaksen skal nemlig ikke bare beskyttes mot vassdragsreguleringer og lakseoppdrett, men også mot forurensinger. Repparfjorden er så langt den tredje nasjonale laksefjorden som gruveselskaper vil dumpe gift i. Og dette er bare begynnelsen.

Store verdier ligger nemlig gjemt i Norske fjell, hele 2000 milliarder kr i utvinnbare mineraler og metaller mener Norges geologiske undersøkelse. Og nå satses det mye på å finne de gjemte skattene. I fjor bevilget regjeringen 100 millioner kr ekstra til leting i nord og i høst starter et nytt universitetsstudium i Tromsø for å utdanne leteeksperter, bare for å nevne noe. Utvinning, foredling og salg av svært etterspurte mineraler og metaller kan gi etterlengtet samfunnsutvikling til mange distrikter. Men ofte vil åpning av gruver gi utfordringer til hvordan store mengder giftig avfall trygt skal lagres. Mange kommende gruver vil kunne gi avrenning til noen våre 52 nasjonale laksevasdrag eller, som vi allerede har erfart, føre til ønsker om usikker dumping av giftig avfall i våre 29 nasjonale laksefjorder.

Laks er følsom overfor mange metaller, selv når metallene opptrer i svært små konsentrasjoner. Når flere metaller opptrer samtidig forsterkes ofte giftvirkningene, og i tillegg kan ugunstige forhold i naturmiljøet virke ytterligere forsterkende. Dette alvorlige faktum gir uoversiktlige og ofte overraskende effekter. På mange områder finnes det derfor svært mangelfull kunnskap om effektene av giftige metaller. Vi vet likevel at det skal svært lave konsentrasjoner til for å svekke postsmoltens evne til å leve i sjøvatn. Og det skal trolig enda mindre til for at laksens luktesans svekkes. Dette vet vi reduserer postsmoltens evne til å unngå sine sultne fiender. Men hvordan svekket luktesans kan påvirke gytelaksens evner til å lukte seg fram til sin barndoms elv finnes det ikke eksakt kunnskap om.

Stortinget har bestemt at vi skal være spesielt forsiktige i Nasjonale laksevasdrag og -fjorder. Giftutslipp som medfører risiko for å redusere laksens overlevelse eller produksjon skal ikke tillates. Og der det ikke finnes eksakt kunnskap skal "føre var prinsippet" legges til grunn. Det er "miljødirektoratet" Klif som tar stilling til gruveselskapenes ønsker om å dumpe gift. Vi har tidligere sett at Klif har glemt den særlige beskyttelsen villaksen er gitt i nasjonale laksevasdrag og -fjorder. Én forglemmelse kan lokalt skade villaksen, men verre, det kan generelt undergrave Stortingets hovedtiltak for å beskytte våre utvalgte og viktigste laksebestander.

Årsakene bak villaksens tilbakegang er sammensatt og det er mange som må ta ansvar. For Klif handler det om å kreve sikker giftlagring på land, på lik linje med de aller fleste av verdens land. Det bidrar til at utvinning av mineraler og metaller – og sunne villaksebestander - sammen kan gi levende bygder.

Frode Staldvik

daglig leder

Kunnskapssenter for laks og vannmiljø